

David Karapetjan

**VLADIMIR
VÖSSOTSKI**

Mälestusi

Vene keelest tõlkinud

Ülar Lauk

Originaali tiitel:
Карпетян, Давид
Владимир Высоцкий. Вспоминания
Предисл. Д. Межевич
Москва, „Захаров“, 2012

Fotod D. Karapetjani, Vs. Abdulovi, L. Tšernjaki ja P. Jevdokimovi erakogust
ning Eesti Rahvusrhiivi filmiarhiivist

Kujundanud Angelika Schneider
Toimetanud Tiia Penjam

© Eteri Karapetjan, 2012
© „Zahharov“, 2012
Tõlge eesti keelde © Ülar Lauk ja Tänapäev, 2017

ISBN 978-9949-85-183-6
www.tnp.ee

Trükitud trükikojas AS Pakett trükikojas

SISUKORD

Eessõna

7

Esimene peatükk. JEREVAN. BALLAAD LAPSEPÕLVEST

11

Teine peatükk. MOSKVA. METROSTROJEVSKAJA 38

31

Kolmas peatükk. LENINI PROSPEKT. VLADIMIR

55

Neljas peatükk. TATJANA. TEATRIROMAAN

81

Viies peatükk. NEGLINKA. RESTORAN ARARAT

98

Kuues peatükk. BEGOVAJA TÄNAV. LJUSJA

116

Seitsmes peatükk. RÖLEJEVI TÄNAV. ERAMU

129

Kaheksas peatükk. PETROVO-DALNEJE. HRUŠTŠOVI POOLE!

149

Üheksas peatükk. MINSK – JALTA. TUROVI JUURDE!

169

Kümnes peatükk. SOTŠI. JEREVANI KÜLALISSETENDUSED

194

Üheteistkümnes peatükk. GULJAIPOLE. MAHNO JUURDE!

240

Kaheteistkümnes peatükk. TALLINN. LOOTUSE VÕÕRASTEMAJA

279

Kolmeteistkümnes peatükk. KALIIFID ÜHEKS TUNNIKS

308

Neljateistkümnes peatükk. ARMASTUSE TEEL. MARINA VLADY

327

Viieteistkümnes peatükk. MALAJA GRUZINSKAJA. ÄRASÖIT

348

Autorist

373

EESSÕNA

See juhtus ühel Vladimir Vössotski mälestusõhtul. Pärast selle lõppu astus minu juurde keegi mees ja kinkis mulle oma raamatu Vössotskist. Davidiga ei olnud ma selle ajani mitte ainult tuttav, vaid polnud temast isegi kunagi kuulnud. Mõtlesin omaette: „No näe, veel keegi on midagi kirjutanud.” Ilma erilise entusiasmita asusin lugema. Kuid kohe esimestest ridadest haaras raamat mind täielikult. Tegin sihilikult lugemisse vaheaegu – päev või kaks –, et pikendada hinnalisi elamusi. Jutustusele pole midagi lisada ega sealt kärpida. Vössotski, keda tundsin kaksteist aastat, ühtis Karapetjani Vössotskiga äärmiselt täpselt. Olin varem lugenud enam kui üht raamatut Vladimir Semjonovitšist. Sellest paremat ei olnud. Aitäh unikaalse töö eest.

Dimitri Meževitš

Taganka teatri näitleja aastatel 1968–2002

helilooja, interpret

Minu tütardele – Meline'le ja Eterile

А с небосклона бесшумным дождем

Падали звезды.¹

Võssotski

—
1

Ent taevaalotuselt langesid hääletu vihmata tähed.

Kõik joonealused selgitused, täiendused ja täpsustused on lisanud tõlkija.

Esimene peatükk
JEREVAN. BALLAAD LAPSEPÕLVEST

*Только детские книги читать,
Только детские думы лелеять...²*

O. Mandelštam

Oli 1939. aasta september. Teine maailmasõda oli juba alanud, Varssavi avaldas veel vastupanu. Ümberringi võtsid hoogu gigantsed ajaloolised sündmused, aga mina lamasin hällis ja karjusin, kuigi mu paanika oli suuresti põhjendamata: isa teadus- ja parteikarjäär kogus jõudsalt kiirust. Väikese aprikoosivabariigi peaministri ametikoht kaitses kindlalt minu muretut lapsepõlve, kuid võis mulle silmapilk määrata ka orvu saatuse – kõik oli jumala kätes, aga jumal oli sel ajal Jossif Stalin.³

Kui ma suuremaks kasvasin, imestasin üsnagi, saanud teada, et nii jumal ise kui ka tema lähimad võitluskaaslased Beria ja

---

² *Lugeda vaid lasteraamatuid, / hellitada vaid laste mõtteid...*

³ Autori isa Saak Karapetovitš Karapetjan (1906–1987) oli 1938–1940 TA Armeenia filiaali aseesimees, 1940–1944 Armeenia KP KK osakonnajuhataja, 1944–1947 Armeenia NSV Ministrite Nõukogu aseesimees ja välisminister, 1947–1952 Armeenia NSV Ministrite Nõukogu esimees, hiljem jätkas oma teadlaskarjääri, bioloogiateaduste doktorikraadi sai 1961. Peres kolm tütart ja üks poeg.

Mikojan olid samasugused Kaukaasia pojad nagu mina. Tekitas austust, et nõnda alamad inimesed tõusid sellistesse kõrgustesse. Suure Isamaasõja magasin ma maha koos valitsusega, ning kui liitlased heitsid Jaapani linnadele aatomipommid, teatati mulle kurb uudis: aeg on kooli minna.

Praegune koolilaps – tsivilisatsiooni ohver – ei suuda kunagi mõista, mida kujutab endast luust nuppudega arvelaud puidust alusel, portfell (GOST 19-37) ja massiivne puupinal. Kogu see pagas kaalus pisut alla puuda. Koolivorm oli miilitsamundri miniatuurne koopia ning tegumoelt selle jätk. Puudusid vaid pagunid ja lõkmed. Kuid tõeliseks nuhtluseks oli tindipott lilla tindiga ja metallsulega sullepea. Tint kuivas hetkega ning etteütlus kulges sullepeade trummipõrina saatel. Iga kümne minuti tagant täitus sulle ots mingite karvakeste ja paberitõlmuga ning nõudis puhastamist erilise vildist padjakese või lihtsalt kahe sõrmega.

Lühidalt öeldes, retkele teadmiste järele seati mind valmis põhjalikult ning pärast minu varustamist kõige vajalikuga oldi ise vapustatud mu tobedast figuurist ja haledast väljanägemisest. Kodused isegi poetasid pisara, justkui saadaksid mind rindele. Tindipotti kandsin ma pidulikult võrgus, teistest koolitarvetest eraldi. Portfell surus mind maadligi, ning püüdes säilitada tasakaalu, tõstsin vasaku käe tindipotiga kõrgele üles. Sellises poosis õpitakse jalgrattal sõitma.

Sullepea tungis suurepäraselt puust koolipingi sisse ning võis teenida hea enesekaitsevahendina, kuid kirjutada ei soovinud üldse. Eriti pärast kahte esimest tegevust. Kirjatehnika tund oli kalligraafia sunnitöö. Viit või kuut tindiplekki peeti juba rahuldavaks tulemuseks. Viimemehed olid ise üleni tindised, kuid vihihi hoidsid puhta. Aja jooksul võttis kogu meie riietus kahvatu-lilla varjundi – kodumaine tööstus ei suutnud leida vastumürki

meie tintide keemilistele valemitele. Kuidas tint sattus sokkidele – aga sinna see sattus –, pole ma senini suutnud aru saada.

Koolis tegin aja jooksul grandioosse teadusliku avastuse: inimene on pärit kameeleonide sugukonnast. Muudab kiiresti vaateid, kohaneb osavalt tingimustega, nõustub meelsasti nendega, kes on temast tugevamad. Avastus oli mõnevõrra vastulus Darwini üldtunnustatud teooriaga, ent salaja tundsin oma hüpoteesi üle uhkust.

Kuigi analoogia kameeleoniga näis mulle märksa veenvam kui sarnasus ahviga, oli mul tarvis seda kontrollida. Miks inimesed räägivad ühte, teevad teist ja mõtlevad kolmandat? Loomaaias midagi sellesarnast ei toimu.

Ükskord valisin sobiva hetke ja ladusin oma kahtlused välja meie klassidaamile Olga Spiridonovnale. Minu süllogistlike arutluste kett oli sedavõrd tugev ning argumentatsiooni ulatus nii lai, et puudutas kogu inimsugu. Kuid O.S., hea slaavi hing, jahutas mu esmaavastajatuhina kiiresti maha. „Püüa oma aju vähem vaevata,” soovitas ta. Ja ikkagi tundsin ma salamisi kahjurõõmu: O.S. oli õpetatud daam, aga ei suutnud vastata lihtsale küsimusele. Kuid ka kodus ei kutsunud mu mässulised mõtteväljatused antropoloogia vallas esile vaimustust – mul soovitati pingutada aritmeetikas.

Hakkasin täiskasvanuid mõistma. Hiljem adusin, et elutarkuse all peavad inimesed silmas vaid teadmist kurjuse hulga kohta. Noorus tahab teada headuse määra, kuid tarkuse mõõdupuuks loetakse just kurjuse tundmist. Kõiki mõttetarku, kellega elu mind kokku viis, peeti tarkadeks vaid seepärast, et nad leppisid kurjusega. Kõige targemad töötasid isa valitsuses – nad lipitsesid, liuglesid parketil ja pugesis isegi minule, väikesele lurjusele. Salaja lugesin ma nende mõtteid. Nemad kasutasid privileege avalikult, mina aga häbenesin klassikaaslasi ja unistasin kirglikult isa

karjääri krahhist. Tundes piinlikkust kuulumise pärast äravalitute kasti, palusin mind kooli vedava väleda Willise juhil peatada auto kvartal enne õppeasutust. Ma ei tahtnud koguda teadmisi kurjusest, vaid selle vastu kuidagi võidelda. Kuid kurjust oli raske paljastada, sest see ise oli samuti kameeleon-libahunt. Tunnetasin oma esimest konflikti täiskasvanutega, ning omamata veel tarkust ja immuunsust, sulgusin õhukindlalt endasse. Ma ei aimanud veel, et seegi on privileeg, mille olin saanud tänu isale, kuid olin sunnitud tingimustele ajutiselt alluma.

Trööstina teenis mind kodune raamatukogu – isa kogus raamatuid mitte nagu parteifunktsionäär, vaid kui teadlane ja füsioloog. Mitte demonstreerimiseks nomenklatuursele vennaskonnale, vaid kui maailma kultuuri kroonikat. Eluraskuste ja kaotuste keskel on selle päralt üsnagi tundlikud hingekeeled. Vaikne ja eraldatud kongitaoline kabinet ei tundunud mulle hämara kloostrina, vaid Ali-Baba võlukoopana.

Tulise peaga haarasin Platoni ja Hegeli järele, ent ülevate mõtete surve all olin sunnitud taganema. Kuid see-eest tegutsesin piraadina koos kapten Bloodiga, maksin kätte Edmond Dantesi vaenlastele, püüdsin päästa giljotiini alt Maria Antoinette'i koos ševaljee Maison Rouge'iga. Siinsamas raamatukogus tekitasin ma peata ratsanikuna õudust ümbruskonna kolonistides, nurjasin kardinal Richelieu salasepitsusi kuninglike musketäride vastu ja lahkusin vabatahtlikult elust nagu Werther.

Viisteist aastat hiljem viib saatus mu kokku Vladimir Võssotskiga ning olen sügavalt veendunud, et isa raamatukogu ei mänginud selles kohtumises viimase järgu rolli. Sellest sai nähtamatu teerada meie hingelise läheduse juurde. Peaaegu üheeaalised, ühe põlvkonna lapsed, elasime me ühes maailmas, kus illusioonid

põimusid reaalsusega. Sest lõppkokkuvõttes olime me tulnud Dumas' „Kolmest musketärist”.

Pole ime, et just Vössotski väljendas nii avaralt meie poisipõlve hinge:

*Среди военных трофеев и мирных костюмов
Жили книжные дети, не знавшие битв,
Изнывая от детских своих катастроф.⁴*

Ta kirjeldas tõepäraselt meie õiseid ärkvelolemisi:

*Липли волосы нам на вспотевшие лбы,
И сосало под ложечкой сладко от фраз,
И кружил наши головы запах борьбы,
Со страниц пожелтевших стекая на нас.⁵*

Me olime ühest lapsepõlvest, seepärast:

*Мы на роли предателей, трусов, иуд
В детских играх своих назначали врагов.
И злодея следам – не давали остыть,
И прекраснейших дам – обещали любить.
И, друзей успокоив – и ближних любя,
Мы на роли героев – вводили себя.⁶*

Minu teiseks hingekosutuseks oli kinosaal piljarditoaga, kus ma kuni arukaotuseni vaatasin lemmikfilme ja ajasin taga piljardi-

4 *Keset lahingutrofeesid ja rahumeelseid lõkkeid / elasid raamatute lapsed, tundmata lahinguid, / püüeldes oma lapselike katastroofide käes.*

5 *Meie higistel laupadel kleepusid juuksed / ja rinna alt näris magusalt fraasidest, / meie päid pööritas võitluse hõng, / voolates meie peale kolletunud lehekiilgedelt.*

6 *Me määrasime reeturite, argpükside ja juudaste rolli / laste mängudes vaenlasi. / Ning kurjategija jälgedel ei lasknud jahtuda / ja silmipimestavaid daame lubasime armastada. / Ning rahustades sõpru ja armastades ligimest, / me viisime end kangelaste rolli.*

kuule. Hilisemates jutuajamistes Võssotskiga tuletasime korduvalt meelde trofeefilme, mis tulvasid sõjajärgsetele ekraanidele ja meie lapsepõlve: „Kaheksas raund” ja „Saladuslik märk”, „Kuninga piraadid” ja „Gaasivalgus”.

See oli Stalini hüvastijätukingitus oma „vendadele ja õdedele” ning meie põlvkond ei jätnud seda täiel määral kasutamata. Suure sõja Suur Triumfaator tegi oma rahvale suuremeelse ettepaneku teha vabatahtlik kõlbeline valik. See meenutas grandiosset provokatsiooni. Näis ju, et raske on kippuda koputajaks või komsomoliaktivistiks pärast „Robin Hoodi” või „Vabaduse armee kaptenit”.

Kuid tark tüürimees arvestas kõike täpselt. Ta pidas vabadust – mitte päris alusetult – härraste tühjaks ettevõtmiseks ja kodanlikuks eelarvamuseks. Monarhist Stalin jagas nähtavasti täielikult monarhist Rozanovi⁷ veendumust, et vabadust „on tarvis vaid huligaanile, laiskvorstile ja sutenöörile”. Stalin oli kindel, et töölisel, kolhoosnikul ja niinimetatud töointelligendil pole sellega mingit asja. Ja riik on meil, tänu jumalale, veel tööliste ja talupoegade oma. Hävitava sõja üle elanud ja verest tühjaks jooksnud rahva kujutluses oli vabaduseidee samasugune mõtetus nagu eeslisabaga maalitud abstraktne kompositsioon.

Tõelise vabaduse – mitte tasuta Lääne oma – eest tuli maksta vabadusega. Vabadust on vaja vaid üksikutele ja see on võimalik vaid totalitaarses riigis. Vaat miks meil Võssotski on nähtus, aga seal Presley on kaasus.

Aastate järel kajab see veider stalinlik sula Võssotski poeesia programmilises luuletuses „Ma ei jõudnud” otsekui ere nostalgia meie ohtliku, kuid imelise lapsepõlve raamatute ja filmide järele...

—

⁷ Vassili Rozanov (1856–1919), vene filosoof.

...Vene poeesia lummas mind. Lermontovi, Feti ja Bloki joo-vastavad stroofid käärised vaikselt minu sees; ma meenutasin suletud šampanjapudelit, mis ootas korgi paukumist, et emotsioonid välja pursata.

Ent minu tõmme oktoobrielse poeesia poole tegi meie kirjandusõpetaja millegipärast rahutuks. Tä nägi selles legaalselt protesti ja varjatud diversiooni. Armastus vene luule vastu tõi mulle üksnes ebameeldivusi. Koduse raamatukogu muretu vaim muutus kooliseinte vahel mingil põhjusel mässuliseks. Õpetajanna oli üsna vana, kuiv ja range ning vene poeesia vein ei pannud teda enam joobuma. Kogu tema pedagoogiline ind läks noore partei- ja majandusreservi kasvatamisele, mina aga kui parteibossi poeg pidin teenima lojaalsuse etalonina.

Tundsin, kuidas minus hakkas kasvama väike kameeleon – märkamatu, vaikselt ja alatult. Algas isiksuse kahestumine: kodus olin ma prints, aga koolis kerjus, kabinetis-mungakongis joobusin „Raudsest maskist”, koolis tuupisin „Raudset voolu”. Täiskasvanute salakavalus ei tundnud piire. Kuidas pärast Lidia Tšarskaja „Hallhaigrut” deklameerida Maksim Gorki „Laulu tormilinnust”?

Õpetajanna armastas seltsimees Stalinit, suurt sügisrevolutsiooni ja poeet Majakovskit.

Seltsimees Stalini kohta ma teadsin, et ta on isikliku konstitutsiooni looja ja garant, ning teadsin, et revolutsioon oli laskunud naabruses asuvatest Gruusia mägedest. Sealt oli pärit ka poeet Majakovski. Millegipärast just tema kutsus minus esile erilist vastumeelsust: ülekäte läinud Kutaisi prassijast sai äkki uue koidiku heerold ja parteilise areopaagi rapsood⁸, kes loopis sõnu laiali nagu naelu ja lükkis paberi elaval kehal nurgelisi reajuppe.

---

8 Areopaag – muistse Ateena kõrgem kohus, rapsood – Vana-Kreeka rändlaulik, kes esitas pidustustel eepilisi laule.